הלכה · משנה תורה · מפרשים · ברכת אברהם · ספר קורבנות

ברכת אברהם על משנה תורה, הלכות קרבן פסח

רבנו אברהם בן הרמב"ם

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ברכת אברהם על משנה תורה, הלכות קרבן פסח

רבנו אברהם בן הרמב"ם

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ברכת-אברהם-על-משנה-תורה-הלכות-קרבן-פסח/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה ג 4
פרק ב 5
הלכה ב 5
הלכה יג 6
פרק ה 8
הלכה ז 8
פרק ו 11
הלכה ט 11
פרק ט 14
הלכה א 14

פרק א

הלכה ג

שאלה ועוד קשיא לי מה שאמר ז"ל **שהמקריב את הפסח (אף בשעת היתר הבמות) בבמת יחיד לוקה שנאמר לא תוכל לזבוח את הפסח וגו' מפי השמועה למדו שזו אזהרה לשוחט בבמת יחיד אף בשעת היתר במות.** והא כרבנן ליתא שהרי כללו שנינו בפרק פרת חטאת וחכ"א כל שאין בו כרת אינו בל"ת וכר' שמעון נמי ליתא דר' שמעון לא נסיב מהאי קרא תלמודא אלא לשעת איסור הבמות שהוא בלא תעשה ובפרק פרת חטאת אמר רבה טעמיה דר' שמעון דקאמר במתניתין שמחוסר זמן חייב בלא תעשה מיהא מתניתא דתניא ר' שמעון אומר מנין לשוחט את הפסח בבמת יחיד אימת אי נימא אחר חצות כרת נמי נחייבו אלא לאו קודם חצות דהוה ליה מחוסר זמן ודחינן ליה לא לעולם אחר חצות ובשעת היתר במות ומאי איסור במות איסור במה לו והתר במה לחבירו ועל הא דחיתא דרבא ודאי סמך ז"ל והא כבר מוקמי לה בירושלמי כגון ששחטו משש שעות ולמעלה שלא לשמו בשעת התר במה ולמה שלא לשמו שלא תאמר שלמים הן והן כשרים ולא סגיא בלא תירוץ זה דתריצו בני מערבא דהא קי"ל אין בין במת יחיד לבמת צבור אלא פסחים ותרצינן כעין פסחים וחובות הקבוע להן זמן ואם כן הא פסח אסור בבמת יחיד אפילו בשעת התר במות כשאר קרבנות צבור ומאי שנא פסח משאר זבחי צבור דלא מיחייב עליה כרת הלכך לא מתוקם אלא בששחטו שלא לשמו דראוי לשלמים דרבנן פטרי לגמרי ור' שמעון מחייב בלא תעשה אבל אם שחטו בבמת יחיד לשמו לאחר חצות אפילו בשעת היתר במות חייב כרת.

תשובה למה אבירנו תרבה הקושיות עלינו ותדבר כל אשר יעלה על לבך קודם שתתבונן בענין דבריך ותראה אם יש בהן ממש או לא קושיא כזו תשאל במדרש הרב ז"ל קל וחומר שיקשה אותה אדם על חבירו אל תכניס עצמך בחייך בספיקות כאלו הסכן נא עמו ושלם לא פסק בפסח אלא כר' שמעון ור' שמעון לא אמר אלא בשעת התר במות כדתרצינן בזבחים ולא איכפת לן בירושלמי דאגמרא דילן סמכינן ואותם הדברים שאמרת להעמיד דברי הירושלמי שנראה מכללן ומפרטן שאתה סובר שקרבנות צבור שהקריבן בבמת יחיד בשעת התר במות חייב כרת ולפיכך מאי שנא פסח מהן עד שלא יהיה בו כרת כדאמרת טעות גדולה עד למאד בדברים אלו דבשעת התר במות אפילו שחט קרבנות צבור בשוק אין בו חיוב כרת כלל ולא גריעא במות יחיד משוק ובכי הא לא פליגי רבנן כלל דהך מתניתין דתנן אותו ואת בנו ומחוסר זמן וכו' לא איירו תנאי בה אלא בשעת איסור במות ולפיכך כדאיתינן לפרושי טעמיה דר' שמעון מברייתא דתניא ר' שמעון

אומר מנין לזובח את הפסח לא איפשיט דתרצינן להאי ברייתא בשעת התיר במות והאי דתני איסור במות איסור במה לו והתר במה לחבירו קאמר והאי תירוצא לא אדחי ומסקנא דגמ' הוא ועליה סמכינן וליכא מאן דסליק אדעתיה דבשעת התר במות יש חיוב כרת על הקרבה בחוץ כל שכן בבמת יחיד כלל חוץ מכבודך דמשנה ערוכה היא דקדשים בשעת התר במות אין בהקרבתן בחוץ כרת כלל ואפילו הקדישן בשעת איסור במות דתנן כל הקדשים שהקדישן בשעת איסור במות והקריבו בשעת התר במות הרי אלו בעשה ואין בהן לא תעשה ובהדיא איפרש בגמרא דאם הקדישן בשעת התר במות והקריבן בשעת התר במות פטור מכלום וכל הקדשים אמרינן לא שנא קרבנות צבור או קרבנות יחיד ולולי שכתב בפסח לא תוכל וכו' לא היה בו בשעת התר במות אפילו לאו והיינו דאתא ר' שמעון בברייתא לאשמועינן דפסח בלחוד חייב עליה ולא פליגי רבנן עליה בפסח כלל.

פרק ב

הלכה ב

שאלה ועוד אמר ז"ל בספר קרבנות **יחיד ששחט את הפסח לעצמו כשר והוא שיהיה ראוי לאכול את כולו ומשתדלין שלא ישחוט לכתחלה על יחיד שנא' יעשו אותו.** והאי סברא דאין שוחטין על היחיד כר' יהודה ור"י לא נסיב תלמודיה לפסח ראשון אלא מדכתיב לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך והאי דכתיב יעשו אותו בפסח שני הוא דכתיב ולפסח שני מיתי מיניה ראיה בפרק מי שהיה טמא ובפסח שני הוא דאמרינן כמה דאפשר להדור מהדרינן משום דמיעוט שחטי לה וכיון דהדרינן ולא אשכחן אחרים דמימנו בהדיה שחטינן עליה לכתחלה ועוד מנא ליה אליבא דר' יהודה שאם שחט כשר ואם תמצא לומר אם שחט כשר מנא ליה דאינו כשר אלא אם כן ראוי לאכול את כולו הא אין ראוי לאכול את כולו פסול ואנן לא שמעינן ראוי ושאינו ראוי אלא לר' יוסי ולכתחלה דקתני יחיד ויכול לאכול שוחטין עליו אבל לר' יהודה בין ראוי לאכל את כולו בין אין ראוי אין שוחטין עליו שמעינן ליה ואי אמרת לכתחלה הוא דלא אבל דאי עבד כשר מאי שנא ראוי ומאי שנא שאינו ראוי הא לא שאני ליה ואי אמרת אזלינן בתר טעמא דראוי לאכלו לא משייר מניה הלכך כשר ושאינו ראוי משייר מיניה ואתי ביה לידי פסול היכי אשכחן כי האי גונא דחייב וכי משום דמשייר מניה מיפסיל כוליה ועוד מקרא דקא מייתי לה לא תוכל לזבוח וקרא לא שאני ליה בין ראוי לשאינו ראוי ועוד אי כר' יהודה סבירא ליה דקא מיתי ראיה מלא תוכל לזבוח אם כן ליכא למילף מיניה

שאין שוחטין את הפסח בבמת יחיד דליתא אלא לר' יוסי דת"ר מנין שאין שוחטין את הפסח על היחיד ת"ל לא תוכל ר' יוסי אומר יחיד ויכול לאוכלו וכו' ואמרינן ור' יוסי האי באחד מאי עביד ליה לכדתניא ר' שמעון אומר מנין לשוחט את הפסח בבמות יחיד ת"ל לא תוכל וקשיא מאי דקאמר ז"ל בפרק ראשון מהלכות אלו אין שוחטין את הפסח אלא בעזרה כשאר הקדשים וכו' עד שנא' לא תוכל לזבוח את הפסח באחד שעריך ואם כן הוי ליה חדא כר' יהודה וחדא כר' יוסי ממ"נ אי כר"י ס"ל הא ר"י לא סבר לה כר"ש במדרש לא תוכל ואי כר"י סבירא ליה ניפסיק כר' יוסי שמותר לשחוט על היחיד אפילו לכתחלה ליפרש לן מר מאי דסבירא ליה במלתא דא.

תשובה אע"פ שיש לומר דהאי פסקא כר' יהודה דר' יהודה לכתחלה בלבד אסר דאין שוחטין בלבד קאמר דמשמע לכתחלה וגרסינן בירושלמי על האי מתניתין אמר ר' יוחנן מודה ר' יהודה שאם עבר וזרק את הדם שהורצה עבר ושחט מתירין לו לזרוק אעפ"כ לא פסק אלא כר"י ולפיכך התנה שיהיה ראוי לאכול את כולו כר' יוסי וכן אמר ז"ל בפירוש המשנה והלכה כר' יוסי וכן קיי"ל דר' יהודה ור' יוסי הלכה כר' יוסי ודקא קשיא לך אי כר' יוסי סבירא ליה אמאי אין שוחטין לכתחלה דר' יוסי בפירוש אמר בברייתא שוחטין דמשמע אפילו לכתחלה ודאי מקום עמידה הוא מיהו לא אמר ז"ל אין שוחטין לכתחלה בפירוש כמו שדרכו לומר בכל אסור לכתחלה אלא דרך זרוז עד שהוא משובח יותר אמר ומשתדלין שלא ישחט לכתחלה על יחיד ולא סמך ז"ל בזה הדבר אלא על הכתוב שהביא ממנו ראיה שנא' יעשו אותו לא על דברי ר' יהודה ולא על טעמיה דאין הלכה כמותו ודקא קשיא לך והאי דכתיב יעשו אותו בפסח שני הוא דכתיב לא בקיאותו אפילו בקרא דאע"ג דכתיב בפסח שני ככל חקות הפסח יעשו אותו קרא אחרינא כתיב בפסח ראשון כל עדת ישראל יעשו אותו ומנה אייתי ז"ל הראיה וליכא עליה קושיא וכאשר פירשו לנו בתלמוד בפרק מי שהוא טמא בפסח שני ועשו אותו כמה דאפשר אין שוחטין את הפסח על היחיד הוא הדין ויעשו אותו הכתוב בפסח ראשון וראיה חזקה היא זו לו ז"ל.

הלכה יג

שאלה ותו הא דתנן בפסחים (פ"ז.) מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו ודייק משל רבו הוא דלא הא משל עצמו יאכל ורמינן עלה הא דתניא לא משל רבו ולא משל עצמו ופרקינן לא קשיא הא במשנה ראשונה הא במשנה אחרונה וכן נמי הא דתנן הכל חייבין בראיה ואוקימנא לאיתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין ודקאמר רבינא מי שחציו עבד יכול פטור מן הראיה וקשיא ליה מתניתין ופרקה כאן במשנה ראשונה וכאן במשנה אחרונה דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין עובד את רבו וכו' ובתרינהו פסק ז"ל

דמתני במשנה ראשונה דהכי קאמר לענין פסח **מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו עד שיעשה כולו בן חורין** ולענין ראיה אמר הרב ז"ל מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מן הראיה מפני צד עבדות שבו ומנין לו דהאי דקאמרי כאן במשנה ראשונה לחייב וכאן במשנה אחרונה לפטור את הטעם מפני צד עבדות שבו קשיא לי היכי מחייב על דעת משנה ראשונה הרי הטעם מצוי ועוד בפסח מה טעם לא הרי מי שכולו עבד חייב בפסח למה על דעת משנה אחרונה אינו אוכל והדעת מכרעת שבמשנה ראשונה מפני שהעבדים פטורין מן הראייה שכל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה ונשים פטורין מן הראיה אמר רבינא דפטור ובמשנה אחרונה שנתחייב רבו מן הדין לשחררו נמצא כמי שנשתחרר וחייב אמרינן הכל לאיתויי מי שחציו וכו' ובפסח אע"פ שהעבד חייב באכילה על דעת משנה ראשונה לא יאכל מידי דהוה אעבד של שני שותפין דקפדי אהדדי דלא יאכל הכא ודאי קפדי אהדדי משום הכי לא יאכל אבל משנה אחרונה כיון דעל דעת בי"ד עומד להשתחרר כמשתחרר דמי וראיה על זה שהרי התלמוד מדמי ליה למעוכב בגט שחרור דאיבעיא להו במסכת גטין מעוכב בגט שחרור יש לו או אין לו קנס ואתינן למפשטה מדתניא המית מי שחציו עבד וחציו בן חורין נותן חצי קנס וחצי קנס ליורשיו מאי לאו במשנה אחרונה דלא מחוסר אלא גט שחרור ודחינן לא במשנה ראשונה מכלל דלמשנה אחרונה בן חורין הוא ואינו מחוסר אלא גט בלבד מפני דעת בית דין אם נתברר לכבוד החכם הגדול שמרהו צורו טעם פסק הרב ז"ל פסקא זו יברר לנו ושכרו כפול.

תשובה לדברי משנה ראשונה עבדינן ליה תקנה להוציאו מחיובו ומפני זה אוכל משל עצמו ולדברי משנה אחרונה אע"פ שזו היא תקנתו להוציאו מידי חובה שעבדים ובני חורין חייבין בפסח לא עבדינן ליה תקנה שמא יהיה זה גורם לעכוב שחרורו ואנו צריכין לכוף את רבו לשחררו כדי שלא ימנע מן המצות ולפיכך לדברי משנה אחרונה לא עבדינן ליה תקנה כלל אלא אמרינן לרבו זה אינו אוכל לא משלך דלא קרינן ביה עבד ולא משל עצמו שאין לו קניה גמורה אלא מהר ישחררו בלבד כדי שלא ימנע מן המצוה ולפיכך נתקנו עד שיעשה כולו בן חורין אבל לדברי משנה ראשונה דליכא חיוב לשחררו עבדינן ליה תקנה במצות שהוא חייב בהן מספק כדעבדינן ליה תקנתא בשעובר ואוכל משל עצמו וכשם שאין קנייתו גמורה כך אין חיובו גמורה שכבר יצא מתורת עבדים ולא נכנס לתורת בן חורין ולפיכך יוצא בשל עצמו ודברים של טעם הן ולענין ראיה אין הדבר צריך ראיה דמי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור ממנה דגרסינן בגמרא דחגיגה על פסקת ועבדים שאינן משוחררין אמר רבינא לא נצרכא אלא למי שחציו עבד וחציו בן חורין

דיקא נמי דקתני ועבדים שאין משוחררין מאי שאין משוחררין אי לימא שאין משוחררין כלל ליתני עבדים סתמא אלא לאו ש"מ שאין משוחררין לגמרי ומאי ניהו מי שחציו עבד וחציו בן חורין והואיל ודוקיא דמתניתין כרבינא ומסקנא דגמרא הוא הלכתא כותיה.

והך אוקימתא דאמרינן בתחלת המסכת דאמרינן הכל לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין דחייה היא דרבינא פליג עלה דאמרינן לא קשיא כאן במשנה ראשונה כאן במשנה אחרונה פירושו דמשנה ראשונה לחייב מספק ולמשנה אחרונה פטור ועל אותו הדרך שפירשנו בתחלה וחיוב הספק מדברי סופרים הוא ולא חייבו בכאן אע"פ שחייבו במקומות אחרים ודקאמרת דלמשנה אחרונה בן חורין הוא אלא שמעוכב גט שחרור לא יתכן לומר זה דמי שלא הגיע לידו גט שחרור אינו בן חורין שאין העבד קונה עצמו אלא או בכסף או בשטר שהוא גט שחרור אלא מי שחציו עבד וחציו בן חורין אין רבו יכול להשתעבד בו לדברי משנה אחרונה דרבנן אפקינהו לשעבודיה ויצא משעבוד העבדים ולעולם לא יכנס לתורת בן חורין לגמרי עד שיגיע גט שחרור לידו ולא נעשה חציו בן חורין אלא בשטר או בכסף וכן לא יעשה חציו האחר אלא בשטר או בכסף וכל מעוכב גט שחרור אע"פ שיצא לחרות לענין שעבוד אינו נעשה בן חורין ליחוסין או למצות עד שיגיע גט שחרור לידו וכבר הארכנו בתשובה זו יתר ממה שהיא צריכה.

פרק ה

הלכה ז

שאלה ועוד אמר הרב זצ"ל בהלכות קרבן פסח פרק חמישי **גר שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני**. והוא לא אתיא כרבי דאמר שני לאו תשלומין דראשון הוא וכן אמר בספר המצות חייב כרת על הראשון וחייב כרת על השני דברירא וכו' ואמר לבסוף שהלכה כרבי וכשעיינתי נראה לי דקשיא דידיה אדידיה דהא רבי לא נפק ליה דשני רגל בפני עצמו הוא אלא מדדריש הכי וחדל לעשות הפסח ונכרתה בראשון אי נמי קרבן כי לא הקריב במועדו בשני חטאו ישא כרת אחריתי וקא סבר מגדף היינו מברך את השם ומגדף כתיב ביה כרת וכתיב ביה במברך את השם ונשא חטאו וגמר האי חטאו דהכא מחטאו דמברך את השם מה להלן כרת אף כאן כרת אשכחן בפירוש דקא סבר רבי מגדף היינו מברך את השם ור' נתן סבר מגדף עובד עבודה זרה הוא לכך מאן דפסק כרבי בפסח שני מיבעי ליה למפסק כותיה במגדף והוא ז"ל פסק במגדף כר' נתן דהיינו עובד ע"ז שכך אמר ז"ל הלכות שגגות כל עבירה שחייבין על זדונה כרת חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות מגדף וכו' עד לפיכך המקבל

עליו ע"ז באלוה אע"פ שהוא חייב כרת ואם הזיד נסקל אם קבל בשגגה פטור מן הקרבן לפי שלא עשה מעשה בעשיתה והמברך את השם לא חייב בו כרת מכלל דמגדף היינו עובד ע"ז והאי סברא כר' נתן הוא ולא אפשר אלא או כרבי בפסח ומגדף או כר' נתן בזה ובזה ועוד הא קיי"ל דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ור' נתן ור' חנניה בן עקביא חולקין עליו בשני דתרויהו סברי תשלומין דראשון הוא ועד כאן לא פליגי נינהו אלא בתקנתא ר' חנניה בן עקביא סבר שני תקנתא דראשון הוא אע"פ שהזיד בראשון אינו חייב אלא אם לא עשה את השני במזיד ור' נתן סבר אפילו שגג בשני חייב על הראשון אבל בתשלומין שניהם שווין והוו להו רבי וחביריו ואין הלכה כרבי מחביריו ולפי סברא זו אין פסח שני מצוה בפני עצמו ליברר לן מר מאי דאחזיוה בהא מן שמיא.

תשובה למה נדחקת להקשות מגר שנתגייר וכו' הלא בפירוש אמר ז"ל בתחלת פרק חמישי מי שהיה טמא וכו' שאין השני תשלומין לראשון אלא רגל בפני עצמו לפיכך חייבין עליו כרת הנה בפירוש פסק כרבי ולענין מגדף נמי לא פסק אלא כרבי דמגדף היינו מחרף את השם שכך אמר ז"ל בהלכות ע"ז וכל המודה בע"ז לפיכך תולין עובד ע"ז כמו שתולין את המגדף ושניהן נסקלין ומפני זה כללתי דין המגדף בהלכות ע"ז וכו' אין המגדף חייב וכו' הנה בפירוש אמר דמגדף מברך את השם הוא מיהו עובד ע"ז כמגדף ולפיכך תולין אותו כמותו וכי עלה על דעת למידחי דרבי דאמר מגדף מברך את השם ולאו עובד עבודה זרה הוא והא מתניתין דיקא כותיה דתנן בסנהדרין כל הנסקלין נתלין דברי ר' אליעזר וחכ"א אינו נתלה אלא המגדף והעובד ע"ז הנה בפירוש תנן דמגדף לאו עובד ע"ז ועוד תנן המגדף אינו חייב עד שיפרש את השם וכו' הנה בפירוש תנן דמגדף היינו מברך את השם לא יסתפק זה לקטני תלמידי אבא מורי ז"ל כל שכן לו.

ושאמרת והמברך את השם לא חייב בו כרת כלל היאך תאמר זה וכבר אמר ז"ל בהלכות ע"ז ואחד העובד ע"ז ואחד המגדף את השם יכול מאחר שהשוה מגדף לעובד ע"ז וע"ז חייב בו כרת כך המגדף חייב כרת ובפירוש אמר בהלכות שגגות כל עבירה שחייבין על זדונה כרת חייבין על שגגתה חטאת חוץ משלש עבירות מגדף ומבטל מילה וקרבן פסח וכו' וכי משנה נתעלמה ממנו ז"ל דתנן שלשים ושש כריתות בתורה הבא על האם וכו' והמגדף והעובד עבודה זרה ומהאי דאמר בהלכות שגגות נמי יתבאר שמגדף לאו עובד עבודה זרה דכל עובד ע"ז חייב חטאת חוץ ממקבלה באלוה ואילו סבירא ליה דמגדף עובד ע"ז לא הוה מייתי מגדף בכלל פטורין מן החטאת ודקא דיקת מדאמר בהלכות שגגות לפיכך המקבל עליו ע"ז באלוה וכו' מכלל דמגדף דאמר עובד ע"ז לאו דוקיא היא דהכי פירוש דבריו ז"ל לפי שפטר מגדף מקרבן אע"פ שהוא בלאו שיש בו כרת

כדאמר ונתן הטעם מפני שלא עשה מעשה שכך נוסח דבריו והמגדף מפני שאין בו מעשה ונאמר לעושה בשגגה יצא מגדף שאין בו מעשה אמר אחר כך לפיכך המקבל עליו ע"ז באלוה וכו' כלומר לפי שנפטר מגדף מקרבן מפני שלא עשה מעשה כך יפטר מקבל ע"ז באלוה מקרבן מפני שלא עשה מעשה וזה ברור מדבריו ז"ל. הנה נתבאר לך דהאי קושיא לית בה מאי דקשי ליה דדבריו ז"ל ברורים ותרוצים ועומדין שהולכין על שורה אחת ואין ביניהם חלוקה כלל.

ושאמרת ועוד הא קיימא לן דהלכה כרבי מחבירו ולא מחביריו ור' נתן ור' חנניה בן עקביא חלוקין עליו בשני זו ודאי צריכה עיון וראוי לעמוד בה ולהקשות כמותה ופירוקה יתבאר מפירוש השמועה אלא נכנס הספק ובאה הקושיא אלא מזה שאמרת שבין לר' נתן ובין לר' חנניה בן עקביא שני תשלומין לראשון ולאו הכי הוא דהכי אמרינן במאי קא מיפלגי רבי סבר שני רגל בפני עצמו הוא פירושו שאין השני תלוי בראשון אלא חיוב בעצמו כמו שאר הרגלים לפיכך אם הזיד לדבריו בראשון בשני חייב וכן אם שגג בראשון והזיד בשני כדאסיקנא לבסוף הילכך הזיד בזה ובזה וכו' הזיד ושגג בראשון והזיד בשני לרבי ור' נתן חייב וכו' שגג בראשון והזיד בשני לרבי חייב וכו' ור' נתן סבר שני תשלומין לראשון הוא ותקוני לראשון לא מתקנינן ליה ולפיכך לדבריו אם הזיד בראשון ושגג בשני חייב שמשהזיד בראשון נראה לחיוב דתקוני לראשון לא מתקני ליה אליביא ואם לא ישלם התשלומין אפילו שגג בעת התשלומין חייב הוא לא מפני שלא עשה את השני ששגג בו אלא מפני שלא עשה את הראשון להזיד בו ור' חנניה בן עקביא סבר שני תקנתא דראשון הוא ולדבריו אם שגג בראשון אפילו הזיד בשני או שגג בשני אפילו הזיד בראשון פטור כדאסקנה בסוף הזיד בראשון ושגג בשני לרבי וכו' ולר' חנניה בן עקביא פטור שגג בראשון והזיד בשני לרבי וכו' ולר' חנניה בן עקביא פטור וטעם הדבר שאם הזיד בראשון לא נראה לחיוב שכבר עשה לו הכתוב לדבריו תקנה בשני ואם שגג בשני פטור שבעת התקנה שוגג היה וכן אם שגג בראשון והזיד בשני פטור שהראשון שהוא עיקר החיוב פטור הוא עליו מפני ששגג בו ואין השני עיקר חיוב עד שנחייב אותו עליו אם הזיד בו ולא הזיד בראשון הלכך לדברי ר' חנניה בן עקביא אינו חייב אלא בשהזיד בזה ובזה כדאמרינן הזיד בזה ובזה דברי הכל חייב נמצא עכשיו ר' נתן סבר שני תשלומין לראשון ולאו תקנתא הוא ור' חנניה בן עקביא סבר שני תקנתא דראשון הוא ולאו תשלומין הוא שענין התשלומין אינו ענין התקנה כדפרשינן תדע דאם הזיד בראשון ושגג בשני לדברי ר' נתן שאומר שני תשלומין חייב ולדברי ר' חנניה בן עקביא שאומר שני תקנתא פטור.

הנה נתבאר לך דאין ר' נתן ור' חנניה שוין בשני תשלומין כשאמרת ורבי אומר שני רגל בפני עצמו הוא ואינו לא תשלומין ולא תקנתא והואיל והדבר כן לא דחינן דברי רבי בדברי ר' נתן ור' חנניה בן עקביא שאין חבריו שוין בדבריהם עד שנאמר אין הלכה כרבי מחביריו אלא גם הם נחלקין זה אומר תקנה וזה אומר תשלומין ואם יאמר אדם אין הלכה כרבי דר' נתן ור' חנניה חלוקין עליו ואומרין אין שני רגל בפני עצמו כך יאמר לו אין הלכה כר' נתן מדרבי ור' חנניה חלוקין עליו ואומרין אין שני תשלומין לראשון וכן נמי אין הלכה כר' חנניה מדרבי ור' נתן חלוקין עליו ואומרין אין שני תקנה לראשון הילכך ליכא למיגמר מזו הדרך הלכה לא כרבי ולא כר' נתן ולא כר' חנניה אבל מדרך אחרת נדע דהלכה כרבי שרבי תנא קמא דברייתא והוא ס"ל שני רגל בפני עצמו בא ר' נתן וחלק עליו ואמר שני תשלומין שכך יצא מכלל דבריו כדאפרש בגמרא במאי קא מפלגי וכו' ובא ר' חנניה בן עקביא וחלק עליו חלוקה אחרת ואמר שני תקנה הוא הילכך הלכה כרבי דרבי ור' נתן הלכה כרבי מחבירו ור' חנניה בן עקביא נמי הלכה כרבי מזה הטעם עצמו שאין ר' נתן ור' חנניה שוים עד שידחו דברי רבי בדבריהם כשאמרת הרי נתברר לך דהלכה כרבי בלא ספק וכל שכן דסתם מתניתין לענין מגדף כרבי כדמפרשינן לעיל ולא אשתאר בקושיא זו ספיקא כלל בסייעתא דשמיא.

פרק ו

הלכה ט

שאלה ועוד קשיא לי שאמר זצ"ל בספר קרבנות **בד"א שהאונן טובל ואוכל פסחו לערב שמת לו המת אחר חצות שכבר נתחייב בקרבן פסח אבל אם מת לו המת קודם חצות אין שוחטין עליו אלא ידחה לשני ואם שחטו וזרקו עליו הדם טובל ואוכל לערב.** שמעינן מהא שאם מת לו המת קודם חצות ועבר עליו חצות ואע"פ שלא ניטמא אינו מתחייב בפסח מפני שהוא אונן נמצא מה שאמרו חכמים באונן לא העמידו דבריהם במקום כרת אינו אלא לאחר חצות אבל קודם חצות העמידו ונדחה לפסח שני ואע"פ שהלכה זו חמורה וצריכה לפנים ולפני ולפנים קשיא לי בה טובא חדא דמי שמת לו מת אחר חצות לאו אונן קרינן בה דהא מחייב קודם לכן ולא חל אנינות עלויה ואם כן מאי לא העמידו דבריהם ולא אשכחת לה אלא קודם חצות דחל עליה אנינות ואפילו הכי בלילה חייבו אותו באכילת פסח והיינו דתנן האונן והמפקח בגל וכו' שוחטין עליהן לכתחלה ועוד היכי אשכחן תנא דפטר אונן ודחה אותו לפסח שני והא תנו רבנן אלו שעושין את השני זבין והזבות ולא תנא אונן בהדיהו ועוד הא תנן מי שהיה טמא או

בדרך רחוקה ולא עשה את הראשון יעשה את השני שאלו פטורין מן הכרת ואלו חייבין בה כרת ואוקים רב ששת דמזיד (ואנן קתלי) [ואונן קתני] בהדייהו ועלה קיימי ואלו חייבין בה כרת מכלל דליכא פלוגתא באונן שלא עשה את הראשון חייב כרת ולמאן דשאני לה בין קודם חצות לאחר חצות ליכא לאוקמי אלא בקודם חצות דלאחר חצות לא חלה אנינות ולאו אונן הוא.

ואי אמרת הא אשכחן תרתי סוגיא דמוכחי דמת קודם חצות אינו מביא לאחר חצות מביא חדא בפרק מי שהיה טמא הא דת"ר המפריש פסחו וכו' יביאנו לשם הפסח אין בנו וכו' יביאנו לשום שלמים ואמרינן בדמת האב אימת אי לימא דמת קודם חצות בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח הא קא חלה אנינות עלוהי ותירץ רבה לשם פסח שני מכלל דאם חלה אנינות עליה לא מייתי והשנית בפרק טבול יום בזבחים הא דמקשינן בר' שמעון אדר' שמעון דקתני ר' שמעון אומר אנינות לילה אינה מדברי תורה אלא מדברי סופרים מיהא דתני ר' שמעון אומר שלמים כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא אונן מנין לרבות את הפסח ותירץ אביי לא קשיא כאן שמת לו מת קודם חצות וכאן שמת לו מת אחר חצות קודם חצות דלא איחזי לפסח חלה עליה אנינות לאחר חצות דאיחזי לפסח לא חלה עליה אנינות דשמעת מינה דאם חלה עליה אנינות לא מייתי התשובה על זה האי דקאמרינן בפסחים בנו ממונה עמו יביאנו לשם פסח בתימה הא קא חלה עליה אנינות הכין הוא פירשא הא קא חלה אנינות עלוהי והיכי מייתי פסח לבדו דהא תנן ועל כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן ואמאי תני יביאנו דמשמע הוא לבדו ותירץ רבה שלא נתכוין התנא אלא לתקן את כבש הפסח וללמד שראוי הוא שיביא פסח שני ואע"פ שמתו מקצת בעליו אם נטמא הבן מביאנו בפסח שני מפני שהוא מצוה להטמא לאביו ולעולם אם לא נטמא ממנו עצמו עם אחרים ושוחטין עליו עמהן לא בא לתרץ התנא שאמר יביאנו.

והך דזבחים דאמר אביי לא קשיא כאן שמת לו מת קודם חצות דחלה עליה אנינות לכך שנינו לא יביא ומאי לא יביא בפני עצמו אבל עם אחרים מביא ואע"ג דחלה עליה אנינות שלא העמידו דבריהם במקום כרת אבל לאחר חצות דלא חלה עליה אנינות יביא ואפילו בפני עצמו נמצאת קודם חצות דחלה עליה אנינות ויש לו להטמא לא יביא בפני עצמו אבל מביא עם אחרים ועלה אמרינן אבל אונן טובל ואוכל את פסחו משום דקסבר אנינות לילה מדרבנן אבל לאחר חצות מאחר שנתחייב בפסח אפילו אנינות יום דמאי דאוריתא לא חלה ואין לו רשות להיטמא שוחטין עליו ואפילו בפני עצמו ולא חיישינן שמא יטמא כדקאמרינן הא דתניא להיטמא לא רצה מטמאין אותו בעל כרחו ומעשה

ביוסף הכהן וכו' אהא דתניא ולאחותו מה תלמוד לומר הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו אמרת לא יטמא ופרקינן הא קודם חצות הא לאחר חצות יעיין מר בהא מלתא ואם יש ראיה לדברי הרב יאיר עינינו בה שאין בנו כח להשיג.

תשובה לא ידעתי מאי קושיא דהא תנן טובל ואוכל את פסחו לערב ושקלינן וטרינן בהאי מתניתין טובא בפ' טבול יום ואסיק אביי אידי ואידי כי מת לו מת קודם חצות דלא חזי לפסח חלה אנינות עליה מת לו מת אחר חצות דאיחזי לפסח לא חלה אנינות עליה וכך מיפרש בפרק מי שהיה טמא משקלא וטריא דגמרא במפריש את פסחו ומת דקודם חצות אידחי ליה לפסח שני נמצא הא דתנן אונן טובל ואוכל את פסחו לערב תרוצא בשמת לו מת אחר חצות דכבר איחייב ליה בפסח קודם האנינות ומפני זה לא חלה אנינות עליה ולא העמידו דבריהם במקום כרת והך שינויא דשנית להני שמעתתא בתשובתך ואמרת דלא אתא גמרא אלא לאשמעינן דקודם חצות אינו מביא קרבן פסח לבדו ולאחר חצות מביא אפילו לבדו לא ידעתי מנין לך תירוץ זה אי מגמ' לא ידענו ולא ראינו הודיענו באיזה מקום בא תירוץ זה ואי מסברא לא מנחינן תלמוד ערוך מוכיח דלאחר חצות מביא וקודם חצות נדחה והדרינן לשנויך דבכי האי שינויא אמרינן ואנן אשנויי ניקו וניסמך כל שכן שאינו שינוי מצוי בתלמוד אלא בסברא די לך.

ודאמרת דלא אירי גמרא אלא בענין הכבש עצמו אם ידחה לשני או לא ידחה אם תדחוק ותאמר כך שמעתא דפסחים דהיא בענין המפריש את פסחו מה תאמר בשמעתא דזבחים דהיא בפירוש באונן עצמו ואמרינן קודם חצות דלא חזי לפסח חלה אנינות עליה ולאחר חצות דאיחזי לפסח לא חלה אנינות עליה וכמה יש לתמוה על זה השבוש שאמרת דאונן דחלה אנינות עליה אע"פ שאינן שוחטין עליו בפני עצמו שוחטין עליו עם אחרים דמאחר דחלה אנינות עליה ולא חזי לפסח מה לי בפני עצמו מה לי עם אחרים וכי יעלה על הדעת דאונן דתנן גבי מפקח בגל וחבריו אין אונן דלאחר חצות דהוא ראוי ומחוייב לקרבן ומן הדין היה לשחוט עליו אלא בפני עצמו אלא גזרה שמא מפני כאב לבו לא יאכל וישאר הבשר ויבא לידי שריפה והיינו דתנן ועל כולן אין שוחטין עליהן בפני עצמן שלא יביאו את הפסח לידי פסול ולדבריך אונן דקודם חצות כאב לבו הרבה ומפני זה אין שוחטין עליו בפני עצמו ושלאחר חצות לא חיישינן ביה שמא יביא את הפסח לידי פסול שכאב לבו מועט ואינו כראשון ומפני זה שוחטין עליו בפני עצמו יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא מי שימות לו מת קודם חצות אבלו מרובה יותר ממי שימות לו מת אחר חצות ואין בנו צורך להאריך בביאור הפסד זה הפירוש.

ושאמרת בכלל קושיתך היכי אשכחן תנא דפטר אונן ודחה אותו לפסח שני הא

אשכחן ליה בענין המפריש פסחו ומת וכו' כדתריץ רבא ושאמרת הא תנו רבנן אלו עושין את השני הזבים והזבות ולא תנא אונן בהדיהו לא קשיא מידי דמידי דפסיק ליה לתנא כגון זבים וזבות תנא מידי דלא פסיק ליה כגון אונן דפעמים נדחה לשני ופעמים עושה בראשון בשמת לו מת אחר חצות לא תנא והא תנא בהדיהו טמא שהוא טמא מת ואונן שמת לו מת קודם חצות סתמיה דטמא הוא כדגרסינן בזבחים לסיועי לאביי ומנא תימרא דשאני לך בין קודם חצות לאחר חצות דתניא לה יטמא מצוה לא רצה ליטמא מטמאין אותו בעל כרחו ומעשה ביוסף הכהן וכו' ואי בעית אימא תנא ושייר ודקא מקשית מאוקמתא דרב ששת דמזיד ואונן דקתני בהדיהו לא קשיא מידי דאנן דומיא דמזיד קאמר מזיד שהוא חייב בקרבן פסח בראשון כך אונן שהוא חייב בראשון ולא הקריב ואינו אלא באונן דאיחזי לפסח כגון שמת לו מת אחר חצות כדאמר אביי ולא דחינן גמרא בכי הני קשיא דמיפרקי מכמה אנפי שאמרת בתחלת דברך דמי שמת לו מת קודם חצות לאו אונן קרינן ביה טעות הוא דאע"ג דלא חלה אנינות עליה לענין פסח חלה עליה לענין קדשים כדתנן בפירוש טובל ואוכל את פסחו לערב אבל לא בקדשים ולא עוד אלא שאפילו לענין פסח אקרי אונן דאמרינן אונן ומזיד קתני בהדיהו מלשון המשנה עצמה תדע דאונן קרינן ליה ואע"ג דלא חלה אנינות עליה והמשכילים יבינו.

פרק ט

הלכה א

שאלה ועוד נשגבה ממני הא דפסק בספר קרבנות **הפסח אינו נאכל אלא בחבורה אחת** והא כר' שמעון היא וחזר ז"ל ואמר למטה שאסור לאוכל לאכל בשתי חבורות והא כר' יהודה היא דתניא (פסחים פ"ו ע"א) על הבתים אשר יאכל אותו בהם מלמד שהפסח נאכל בב' חבורות יכול יהא האוכל אוכל בשתי מקומות ת"ל בבית אחד יאכל מכאן אמרו השמש שאכל כזית בצד התנור וכו' דברי ר' יהודה ר' שמעון אומר על הבתים אשר יאכלו אותו בהם מלמד שהאוכל נאכל בשתי מקומות יכול יהא נאכל בשתי חבורות ת"ל בבית אחד יאכל וקשיא דאמאי קא פסיק חדא כר' שמעון וחדא כר' יהודה מכמה אנפי חדא דהא מתניתין כולה כר' יהודה היא דתנן שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד אלו הופכין פניהם הילך ואוכלין וכו' אלמא פסח אחד נאכל בשתי חבורות והדר תני כשהשמש עומד למזוג אלמא אין הפסח נאכל בשני מקומות ואמרי מתניתין מני ר' יהודה היא דתניא וכו' וליכא למימר דמתניתין דקתני שתי חבורות וכו' בשני פסחים ותנא דמתניתין סבר ליה כותיה בחדא ופליג עליה בחדא סבר ליה כותיה דאין פסח

נאכל בשני מקומות ופליג עליה בשתי חבורות ולא אשמעינן מתניתין אלא שאסור שיהא נראין כמעורבין.

תדע דלא אפשר לפרושי הכי דהא בחד טעמא פליגי ר' יהודה ור' שמעון מר סבר יש אם למקרא ומר סבר יש אם למסורת ותרי קראי דילפי מניהו כולי עלמא לא פליגי דחד להתירא וחד לאיסורא על הבתים אשר יאכלו להתירא בבית אחד יאכל לאיסורא מיהו ר' יהודה רמי קרא דהתירא אשתי חבורות ורמי קרא דאיסורא אשני מקומות וסבר יש אם למקרא ור' שמעון רמי דאיסורא אשתי חבורות ודהתירא אשני מקומות דקסבר יש אם למסורת או חילוף לפי דעת המפרשין ואי סלקא דעתא דאיכא תנא דסבירא ליה בתרויהו לאיסורא קרא דהתירא אמאי רמי ליה והואיל וקראי נינהו ליכא למימר אלא אי כר' יהודה כקוליה וכחומריה אי כר' שמעון כקוליה וכחומריה ומשנתנו דקתני אלו הופכין פניהם וכו' בפסח אחד ולהתירא וכולה ר' יהודה ועוד הא קימא לן דר' יהודה ור' שמעון הלכה כר' יהודה ומפורש בירושלמי נמי שאפילו ר' שמעון מודה שנחלקים קודם אכילה דאמר ר' אלעא ור' יוסי בר אלעזר בשם ר' הושעיה הכל מודים בתחלה שהן נחלקין ובסוף אינן נחלקין מה פליגי בשהיו יושבין ואוכלין ובקעה עליהן קורה וכד בעינן למפסק בגמרא דילן היכא דנפרשה מחצה ונסתלקה מחצה לא פסקי אלא לדברי האומר ולדברי האומר מכלל דליכא סברא אחריתא והכרעה שלישית ואפילו הכי אזדא רבינו ז"ל לטעמיה וקא פסיק שאם נפרצה מחצה או נפרצה בין אכל ובין לא אכל לאיסורא ואע"ג דאית בה תמיהא אחריתי דהא רב אשי מבעיא ליה סלוק מחיצה או עשית מחיצה מי הואי כשני מקומות או לא ועוד קשיא לי בראיה שהביא על פירושא דפריש לה למתניתין בשני פסחים ושצריך לעשות הקף לחבורה שנ' מן הבשר חוצה ואמר ז"ל שמפי השמועה למדו שצריך ליתן חוצה במקום אכילתו והא לא ילפינן מיניה אלא למוציא מחבורה לחבורה דתניא לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה אין לי אלא מבית מחבורה לחבורה מנין ת"ל מן הבשר חוצה תן חוצה לאכילתו כלומר לא תרמי חוצה אבית דהא כתיב לא תוציא מן הבית ולא כתיב ולא תוציא מן הבשר מן הבית חוצה אלא דמייתי ובשר דסמוך ליה ושמע מינה שהמוציא ממקום אכילתו עובר ולעולם האי תן דקאמרי אינו עשה למקום אכילתו חוץ ועוד שנים שהיו אוכלין או אחד היכי עבדי הקף ובכולם לא מצאתי תירוץ ושמא זכות אבות גרמת לו לפרוק לנו אי נמי חכמה יתירה שאני.

תשובה ואנא לא מחכמה דאית בי אבל זכות אבות גרמה להן לתקן דבריהם ולא הניחו פתחון פה עליהם כבר תקן אבא מארי זצ"ל הספר שלו בכתב ידו כך: כל אוכל מן הפסח

אינו אוכל אלא בחבורה אחת והספרים שלכם לא הוגהו יפה ולפי זה התקון הדברים כולן הולכים על שורה אחת כר' יהודה דדוקא דמתניתין כותיה והלכתא כותיה לענין הלכה של שתי חבורות מתוקמא ואפילו על זה התקון שאמר בו כל אוכל מן הפסח וכו' שכך אמר ז"ל שתי חבורות שנפרצה מחיצה מביניהן אינן אוכלין וכך אמרינן בגמרא היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהן לדברי האומר אין האוכל אוכל בשני מקומות לא אכלי ושאמר ז"ל אח"כ וכן אם היתה חבורה אחת ונעשת מחיצה ביניהן אינן אוכלין עד שתסתלק המחיצה אין משמע הדברים אלא בשהיו בני אותה החבורה אוכלין ונעשית המחיצה ביניהן וכדאמרינן בגמרא היו יושבין ונפרצה וכו' לדברי האומר פסח נאכל בשתי חבורות אי לא אכול אכלי ואי אכול לא אכלי אבל זה שאמר ז"ל שאין הפסח נאכל בשתי חבורות ודאי אהך סברא קמא אבל להאי סברא בתרא שתקן הספר עליו דהיא דוקא לא מתוקם כלל ומכל מקום ראוי לפי זה הפסק האחרון ומתוקן להיות נוסח ההלכה כך וכן אם היתה חבורה אחת והתחילו לאכל ואח"כ נעשת מחיצה ביניהן אינן אוכלין עד שתסתלק המחיצה שאין נעקרין מחבורה לחבורה וכבר פרשתי זה וכיוצא בו בכלל הענינים שפרשתי אותם בספר הבאור לעקרי החבור שאני מתעסק בחבורו.

ושתמהת לענין סלוק מחיצה ועשיית מחיצה דעלת בגמרא בתיקו לית בה תמיה כלל דתיקו דאיסורא לחומרא ולפיכך פסק ז"ל לחומרא שעשיית מחיצה וסילוק מחיצה בשני מקומות ולענין צריך לעשות הקף חוץ לחבורה פשוט הוא דמה לשון דיקת להאי... תן חוצה לאכילתו ולא יעשה לחבורה פנים וחוצה אלא בדבר המבדיל בינה ובין חברתה שאי אפשר שתפרד חבורה מחבורה ויהיה מקומה מסוים אלא בהקף וכיוצא בו ועוד הא אמרינן בגמ' על הא דתנן שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד וכו' היו יושבין ונפרסה מחיצה ביניהן היו יושבין ונסתלקה מחיצה מביניהן וכו' וממילא שמעינן דדבר ידוע הוא שצריך להיות בין חבורה וחבורה מה דפסיק בינייהו מחיצה וכיוצא בה ושאותו דאמרינן תן חוצה הוא בדבר שיעשה בו לחבורה פנים וחוצה ולא יהיה זה אלא במחיצה וכיוצא בה ואי קשיא לך אם כן אמאי צריכי להפוך את פניהם אלו מאלו והא נפרדו במחיצה התשובה שזה ההקף אינו במחיצת בנין וכיוצא בה אלא אפילו במחיצת כלים כגון כרים וכסתות ומאי דדמי להו אי נמי הקף באוכלין עצמן ולפיכך עבדינן להו היכר יתר באלו הופכין את פניהן הילך ואלו הופכין וכו' ולא עוד אלא מיהא שמעינן דצריכין לעשות הקף שהפיכת פני אלו הילך ואלו הילך תעשה לאלו הקף ולאלו הקף באוכלין ודקא קשיא לך שנים שהיו אוכלין או אחד היכי עבדי הקף התשובה יוכלו למעבד הקף

בכלים וכי אין הקף נעשה אלא באוכלין בלבד עד דקשיא לך היכי עבדי הקף הא לא קשיא מידי ובכולם איכא תירוץ.